

DE BURGER WORDT ONTDEKT MAAR WAT IS DAT WAARD?

JA, de burger verschijnt in steeds meer landelijke verkiezingsprogramma's. Maar wat is dat waard? De landelijke overheid heeft de mond vol van decentralisaties maar in de praktijk blijft de landelijke invloed op het beleid van gemeenten erg groot. Via het gemeentefonds wordt er stevig gestuurd en af en toe ook voor grote onrust gezorgd. En ja, ze kunnen wel roependat de gemeente dicht bij de burgers staan, máár met sturende wetgeving die met veel bureaucratie gepaard gaat, wordt de kloof met de burger alleen maar vergroot. Dus datgeroep in de verkiezingsprogramma's bekijk ik met enig wantrouwen. Los van de wanstaltigevertoningen van de afgelopen kabinetten. Ben benieuwd wat er straks in het regeerakkoord komt en nog veel benieuwder naar de lokale verkiezingsprogramma's.

Nu bestaat de burger al langer dan de overheid en het is interessant om na te gaan waarom dat nu pas ontdekt dreigt te worden.

De autopoëtische blik op systemen

In de systeemtheorie bestaat een belangrijke benadering die autopoiesis wordt genoemd. Het woord komt uit het Grieks en betekent letterlijk "zichzelf voortbrengen". De biologen Maturana en Varela gebruikten het om levende organismen te beschrijven: een cel blijft bestaan doordat zij voortdurend haar eigen onderdelen produceert en zichzelf zo in stand houdt. Het systeem is in die zin gesloten, maar staat tegelijk in wisselwerking met zijn omgeving.

De Duitse socioloog Niklas Luhmann heeft dit begrip vervolgens toegepast op de samenleving. Volgens hem bestaan sociale systemen niet uit mensen, maar uit communicatie. Elk systeem, zoals politiek, recht, wetenschap of religie, onderhoudt zichzelf door voortdurend de ene communicatie aan de andere te koppelen. Het rechtssysteem reproduceert zichzelf via juridische uitspraken en wetten, de politiek via besluiten en debatten, en de wetenschap via nieuwe onderzoeken en publicaties. Elk systeem hanteert zijn eigen logica en maakt daarin zelf uit wat relevant is.

Belangrijk in deze benadering is dat systemen **operationeel gesloten** zijn: zij begrijpen en verwerken de wereld uitsluitend in hun eigen taal en codes. Tegelijk zijn ze **structureel gekoppeld** aan hun omgeving: er zijn prikkels van buitenaf, maar die worden alleen verwerkt als ze passen in de interne logica van het systeem. Zo kan politiek zich laten inspireren door wetenschap, of beleid zich laten beïnvloeden door buurtinitiatieven, maar altijd binnen de eigen systemische taal.

Wanneer we zo kijken naar de gemeente, dan zien we een beleidswereld die zichzelf in stand houdt door beleidsnota's, vergaderingen, regels en procedures. Dat is autopoiesis in praktijk: beleid reproduceert beleid. Het verklaart ook waarom er vaak een kloof ontstaat met bewoners. Burgers communiceren vooral vanuit praktische ervaring en concrete vragen in de buurt: *wat werkt hier, met deze mensen, in deze straat?* Het beleidssysteem communiceert vanuit abstracte normen en procedures: *past dit in de regeling, binnen de begroting, in de structuur van het beleid?*